

Tre helgener

© Noor 92 Publications
Tre helgener

ISBN 978-82-998540-7-8

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale medfører erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Noor 92 Publications

Tre helgener

Abo Mahi

*I Guds, den mest Barmhjertiges, den evig Nåderikes navn.
Fred være med sendebudet Hans.*

INNHOLD

Forord 9

Joneyd al-Baghdādi 11

Visdomsord 15

Bortgangen 16

Dāta Ganj Bakhsh al-Hojjwīri 19

Ankomsten til Lahore 20

Visdomsord 21

Al-Ghauth-ol-a'zam al-Gilāni 23

Slektstre 23

Shaykh Abo Ṣāliḥ Mōsā 23

Barndommen 28

«Snakk alltid sant, min sønn!» 29

Livet i Bagdad 31

Satans angrep 35

Tittelen *Mohyiddīn* (محي الدين) – den som gjenoppliver
levemåten) 37

Underverk 37

Bortgangen 41

Litteraturliste 43

Forord

Lovet være Gud den Allmektige, og jeg bevitner at ingen er Ham lik og Mohammad er Hans tjener og sendebud.

Denne boken er et utdrag fra boken *al-Iḥsān*. Den vil gjøre oss kjent med tre av de største helgenene i islams historie.

Helgener, eller åndelige mestere som de også kalles, har alltid spilt en viktig rolle i de monoteistiske religionene. Islam anses som den siste i rekken av dem, og også i denne religionen har helgenene spilt en stor rolle når det har kommet til å inspirere og oppmuntre folk til å forstå troen på Herren grundigere.

En helgen anses som en hellig person, som holdes som en forbeder både i det verdslige livet og etter sin død.

I disse tre korte biografiene vil vi lære mer om shaykh Joneyd al-Baghdādi, dāta Ganj Bakhsh al-Hojjwīri og shaykh ʿAbd-ol-Qādir al-Gīlāni. Vi skal blant annet se på deres barndom, deres streben for å oppnå Guds kjærlighet, deres visdomsord og andre opplevelser.

﴿رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾

«Herren min! Sannelig, jeg har evig behov for hva Du enn nedsender til meg av det gode!»¹

Alle henvendelser vedrørende boken kan rettes til:
noor92publications@yahoo.no

Takk til: Shaykh Hassan Mir Qadri for inspirasjon.
NMKKFs styre: Aqil Qadir, Zaeem Shaukat, M. Ghulam Ghous Afzal, Abdullah Arshid, M. Zia Hussain, Shahid Mahmood, Sheraz Aslam og Qamar Ejaz.

Oslo, 6.9.2011
Abo Mahi

¹ Koranen 28:24.

Joneyd al-Baghdādi

Det er en viss uenighet om når han ble født, men en teori er at det var omtrent 215 år etter *hijrah* (ca. 830 e.Kr.). Det er i alle fall enighet om at han døde 302 år etter *hijrah* (ca. 914 e.Kr.) og ble gravlagt i Bagdad.^I

Han lærte rettsvitenskap av shaykh Abo Thaur og *taṣawwof* av shaykh Ḥārith Moḥāsibi og shaykh Sari Saqaṭi, og sistnevnte var hans morbror. Denne mannen var en stor helgen, det er det ingen tvil om, dāta Ganj Bakhsh, som regnes blant de største, hyller ham med disse ordene i sitt mesterverk: «Han var perfekt i alle vitenskapens felter og han talte med autoritet i teologi, rettsvitenskap og morallære. Han var en tilhenger av Thaur og utsagnene hans er høytstående og hans indre tilstand er fullkommen. Alle *ṣūfi*er anerkjenner hans lederskap enstemmig. Moren hans var Sari Saqaṭis søster, og Joneyd var eleven hans (shaykh Sari Saqaṭis). En dag ble Sari Saqaṭi spurt om det noen gang kunne være mulig at en elev kunne ha høyere rang enn sin læremester. Han svarte: 'Ja! Det finnes et soleklart bevis på det, Joneyds rang er høyere enn min!」^{II}

Han het Joneyd og faren hans het Mohammad og bestefaren hans het også Joneyd, som han ble oppkalt etter. Faren hans utvandret fra hjemlandet sitt og bosatte seg i Bagdad før shaykh Joneyd ble født. Faren hans jobbet som handelsmann og varen han handlet med var instrumenter for glassmestere.^{III}

Da shaykh Joneyd var omtrent seks år gammel, begynte han å avlaste faren sin i butikken. Av det kan vi forstå at faren ikke var en mann med mye viten og heller ikke hadde stor interesse for kunnskap. Målet hans var å gjøre sønnen sin til en suksessrik handelsmann og han var svært opptatt med å oppfylle drømmen sin, men det var noe annet som var skjebnebestemt av Gud for shaykh Joneyd. Det folk så, var en seksåring sitte i sin

^I Allāh ke safir, s. 5.

^{II} Kashf-ol-mahjōb, s. 208.

^{III} Allāh ke safir, s. 7–8.

Tre helgener

fars butikk og tale respektfullt og vist, men hva visste de om den hemmeligheten at dette barnets hjerte var mer skinnende og rent enn speilet, og at barnet en dag skulle vokse opp og få flere tusen speil (hjerter) til å skinne.

En dag satt shaykh Joneyd i butikken sammen med sin far. Da fikk de besøk av hans morbror Sari Saqati, som sa: «Dette barnet er ikke født for å drive handel!» «Ja vel, hva er han født for da?» spurte faren noe undrende tilbake og sa videre: «Han er en kjøpmanns sønn, kjøpmann skal han bli!» Morbror Sari Saqati sa: «Det er da ikke arvelig! Gud lar Sin vilje skje på den måten Han vil at den skal skje! Med Guds vilje vil barnet bli det jeg ser med mitt øye.»

Etter det begynte faren og morbroren å diskutere med hverandre. Faren ga mange grunner og la fram mange unnskyldninger, men morbroren nektet å høre på noen av dem og tok med seg nevøen sin og dro hjemover.

Shaykh Joneyd vokste opp hos morbroren sin, og hvilken utmerket lærer han hadde fått. Det hadde så vidt passert ett år og shaykh Sari Saqati valgte å foreta pilegrimsreisen og lille Joneyd slo følge med ham. Han var ikke mer enn syv år da. Shaykh Joneyd meddelte selv om denne reisen: «Da vi kom fram til Mekka, var shaykh Sari Saqati til stede i en spesiell samling en dag og rundt ham satt mange *'arif*er og jeg drev og lekte i nærheten av disse storslagne personlighetene. Mens de diskuterte, dukket temaet 'Hva er takknemlighet?' opp, og alle framla sine meninger på forskjellige måter. Til slutt ropte shaykh Sari Saqati på meg og sa: 'Å, sønn Joneyd! Fortell du også hva takknemlighet er.' Jeg ble noe nervøs og så på alle de store som satt der, men så sa jeg: 'Ikke å være ulydig mot Gud etter å ha oppnådd Hans velsignelse, er takknemlighet ifølge min mening.'»

Disse ordene fra en syvårings munn tok pusten fra alle de store og de roste lille Joneyd for det han sa i en lang stund under samlingen. Da forsamlingen ble rolig igjen og tausheten la seg over den, da sa shaykh Sari Saqati: «Jeg er sikker på at den gunsten du vil bli skjenket av Gud, vil være spesielt knyttet til din tunge (du vil bli en stor taler).»

Shaykh Joneyd tok ofte til tårene i tiden etter at læremesteren hans shaykh Sari Saqaṭi hadde gått bort, og når han ble spurt om hvorfor han gråt, pleide han å svare gråtende: «Min læremester sa at Guds gunst vil renne fra min tunge. Om han bare hadde sagt det om hjertet mitt!»

Det var shaykh Joneyds ydmykhet som fikk ham til å si det, for vi vet at Guds gunst strømmet ut av både hans tunge og hjerte.

Etter noen dager, ved en annen anledning, spurte shaykh Sari Saqaṭi eleven sin Joneyd: «Å, sønn, si meg, hvordan bør man vise Gud takknemlighet?» Han svarte: «Å dra nytte av Guds velsignelser på den måten at man ikke benytter seg av dem i noen syndig handling!» Læremesteren hørte svaret og ble himmelfallen. «Å, sønn! Hvor har du lært dette fra?» spurte læremesteren. Eleven svarte: «Ved å være sammen med Dem!» Shaykh Sari Saqaṭi omfavnet nevøen sin og løftet hendene sine i bønn: «Å, Gud! Jeg ber om Dine velsignelser for Joneyd, la hans viten tilta.» Dette innledet shaykh Joneyds livs streben etter viten. Nå sluttet han for fullt i butikken til sin far og begynte å studere hos morbroren sin.^I

En dag satte shaykh Sari Saqaṭi eleven sin på prøve, han tok fram et ark fra lommen og sa til nevøen sin: «Joneyd, du har oppfylt arbeidet mitt svært dyktig og hurtig, derfor er dette premien din.» Han tok imot arket og begynte å lese det, på arket stod det: «Jeg så en kamelvokter i ørkenen synge disse versene: 'Jeg gråter og Du vet hvorfor jeg gråter, jeg gråter av den frykt at Du ikke skal la meg bli værende forlatt i avskjeden og at Du skal kutte bort mine håp og forlate meg ensom.'»

Det var en merkelig måte å gi et velment råd på, men eleven forstod lærerens tegn og hans hjerte ble bløtt og han begynte å gråte og klynget seg til morbroren sin og sa: «Hvis denne talen er ment for meg, så forstå såpass: Hvor kan jeg henvende meg etter å ha forlatt dette hjemmet?»^{II}

Allerede som en åtteåring fikk han beksjed av læremesteren sin om å henvende seg til shaykh Abo Thaur for å lære

^I Allāh ke safir, s. 9–12.

^{II} Allāh ke safir, s. 12–13.

Tre helgener

rettsvitenskap. Shaykh Abo Thaur var eleven til selveste imam ash-Shāfi'i. Det gjør det tydelig for oss at når det kom til rettsvitenskap, må shaykh Joneyd ha vært tilhenger av imam ash-Shāfi'i.

I løpet av en åtteårsperiode tømte shaykh Abo Thaur all sin viten og fylte shaykh Joneyds hjerte med den, og etter det så hele Bagdad at en ung mann pleide å gi *fatwā* (فتوى)^I svært vist. Der mange store lærde satt fast og ikke klarte å komme til bunns i saken, ble spørsmålene løst av shaykh Joneyd. Det var både Guds gave og tegn på en stor lærers tildeling av riktig og god kunnskap.^{II}

Shaykh Joneyds læremester ville at han skulle fordype seg enda mer i vitenskapen om *taṣawwuf*. Derfor var det maktpåliggende for ham å henvende seg til shaykh Hārith Moḥāsibi, som opprinnelig var fra Basra, men bosatt i Bagdad. Det sies at han var av *atbā' at-Tābi'īn* (أتباع التابعين)^{III} fordi han opplevde imam Ḥasan al-Baṣri.^{IV}

Shaykh Joneyd hadde nå nådd svært høy rang innenfor både den fysiske vitenen (rettsvitenskap) og den åndelige vitenen (*taṣawwuf*), selv læremesteren Sari Saqaṭi pleide å rådføre seg med ham når han svarte på folks spørsmål og han pleide å gi fortrinn til elevens mening framfor sin egen.

En dag satt shaykh Sari Saqaṭi fordypet i tanker, og shaykh Joneyd spurte om hva som var i veien. Læremesteren svarte: «Joneyd, det kom til meg en ung mann for en liten stund siden og spurte meg om hva å angre er. Jeg svarte at å angre er å ikke glemme sine synder. Men den unge mannen var uenig og sa: 'Svaret ditt er feil!' Jeg ble forbauset og sa: 'Hvordan kan du si det?' Han sa fullt forvisset: 'Å angre er det at (etter å ha

^I Sakkyndig uttalelse fra en islamsk rettslærd om en sak som angår islamsk lov.

^{II} Allāh ke saḥīr, s. 15.

^{III} Generasjonen som opplevde *Tābi'īn* og var deres elever.

^{IV} Allāh ke saḥīr, s. 16.

angret), så glemmer man sine synder med det samme!' Etter å ha sagt det gikk han sin vei og helt siden da har jeg sittet og bekymret meg over at det er en tydelig forskjell på svaret mitt og den unge mannens.»

Shaykh Joneyd hørte på hva læremesteren hadde å si og sa: «Det er da ikke noe å bekymre seg for, jeg mener at den unge mannen talte sant.» Læremesteren så på eleven sin med et overrasket blick og sa: «Joneyd! Har du noe bevis for din støtte til den unge mannens argument?» Shaykh Joneyd svarte: «Kjære mester, under rensingen er det skittent å tenke på skitten.» Læremesteren nølte ikke et sekund og aksepterte sin elevs svar.

Det var det øyeblikket da shaykh Joneyd fikk ordre av sin læremester om å begynne å tale offentlig til folket. Men han følte at han ikke var den rette til å tale offentlig, flere ganger pleide han å si til seg selv: «Joneyd! Hva skal vel du klare å si til folket?»

Så en dag så han profeten صلى الله عليه وسلم i drømmen, Hans Nåde صلى الله عليه وسلم sa: «Joneyd, Gud har tildelt deg en særskilt velsignelse, derfor tal for å vise takknemlighet for den.» Det løsnet på shaykh Joneyds knute og etter denne dagen begynte han å tale offentlig til folket. Det berettes at den natten shaykh Joneyd drømte denne velsignede drømmen, fikk han besøk av læremesteren sin noe etter. Han banket på døren hans og da shaykh Joneyd åpnet døren, sa shaykh Sari Saqāṭi: «Joneyd! Vi har sagt lenge til deg at du skal tale offentlig til folket, men du la ikke vekt på vårt ord, og nå har jo profeten صلى الله عليه وسلم selv sagt til deg at du skal tale offentlig.»^I

Visdomsord

«Alt jeg oppnådde åndelig, var gjennom tre rutiner: gi slipp på verden, faste og være våken hele natten lang (i tilbedelse).»

«Jeg er en tjener og har ingen frihet! Jeg skal gå når min Herre vil befale meg å gå, det være seg til paradiset eller helvete.»^{II}

«Hjertet er tilfreds når Gud er tilfreds!»^{III}

^I Allāh ke saffr, s. 22–23.

^{II} Tazkirat-ol-aulyā', s. 108 (Farīd-od-dīn 'Aṭṭār).

^{III} Tazkirat-ol-aulyā', s. 110 (Farīd-od-dīn 'Aṭṭār).

Tre helgener

«I Mekka så jeg en frisør som barberte en rik mann. Jeg gikk fram til ham og ba ham om å barbere (hodet) mitt og han gikk fra den rike mannen og begynte å barbere meg. Da han var ferdig, ga han meg en pengepung som inneholdt noen mynter, og ba meg om å ta dem imot. På grunn av det bestemte jeg meg for å gi frisøren det jeg skulle få den dagen. Ikke lenge etter kom en mann til meg med en pengepung full av gullmynter. Jeg gikk tilbake til frisøren og ønsket å gi det til ham som gave. Han nektet å ta det imot ved å si: 'Skammer du deg ikke for å vise dette til meg? Vet du da ikke at man tar ikke imot vederlag for det man gjør i Herrens navn?'»^I

«Hvis det fløt en elv av ild mellom meg og min Herre, ville jeg ha hoppet i den og krysset den av lengsel etter å møte Ham!»^{II}

«Hjertet ditt er Guds hus, la ikke noen andre enn Ham bo i det!»

«Lengselens åndedrag brenner opp synden!»

«Han hvis liv avhenger av sjelen, dør når den forlater kroppen hans, men han hvis liv avhenger av Gud, dør aldri.»

«Øyet som ikke prissatte Skaperens skapelses vakkerhet, ville ha vært bedre som blind. Tungen som ikke gjentok Hans navn, ville ha vært bedre som stum. Øret som ikke hørte Hans formaning, ville ha vært bedre som døv. Kroppsdelenene som ikke tjente Ham, ville ha vært bedre som døde.»^{III}

Bortgangen

Shaykh Joneyd hadde en favorittelev, resten av elevene hans misunte ham. Han valgte å bevise for dem hvorfor, så han kalte dem til seg en dag. Han ga alle elevene sine en hane hver i den ene hånden og en kniv i den andre. Han sa til dem: «Nå, ta med hanene deres til et sted hvor ingen ser dere og slakt dem!» Alle elevene fant sitt sted og slaktet hanen sin og kom tilbake med en

^I Tazkirat-ol-aulyā', s. 111 (Farīd-od-dīn 'Aṭṭār).

^{II} Tazkirat-ol-aulyā', s. 112 (Farīd-od-dīn 'Aṭṭār).

^{III} Tazkirat-ol-aulyā', s. 113 (Farīd-od-dīn 'Aṭṭār).

slaktet hane, men yndlingsleven hadde ikke slaktet hanen sin, den var i live. Han ble spurt: «Hvorfor slaktet du ikke hanen din?» Han svarte: «Jeg fant intet sted hvor Herren ikke så meg, derfor kunne jeg ikke slakte hanen i ensomhet!» Resten av elevene innså hvorfor denne yndlingsleven hadde forrang framfor dem og bøyde sin nakke av respekt for ham.^I

Shaykh Joneyd pleide svært ofte å gråte for hele det muslimske samfunnets synder og ba om tilgivelse for dem. For det er lett å gråte og være botferdig for sine egne synder, men å gråte for at andre skal bli tilgitt, er i sannhet den største graden av hjertets ydmykhet. Det er kjent for oss at profeten Mohammad صلى الله عليه وسلم pleide å gråte for sine tilhengere, slik at Gud skulle tilgi dem for deres feiltrinn og synd.^{II}

Shaykh Abo Mohammad al-Jarīri meddelte: «En dag ba mester meg om å komme, så jeg kom og spurte: 'Min mester, er det noe De ønsker?' Mester så på meg og sa: 'Kun det at den dagen jeg dør, vask liket mitt og be min begravelsesbønn!' Det var det første og siste ønsket som mester noensinne ba om fra verden (menneskene).»^{III}

Den dagen shaykh Joneyd døde, resiterte han hele Koranen en gang og begynte på nytt for å resitere hele Koranen igjen. Da spurte shaykh Abo Mohammad al-Jarīri: «Mester, De er så svak, men likevel fortsetter De å resitere Koranen?» Han svarte: «Å, Abo Mohammad! Hvem har vel mer behov for å resitere Koranen enn meg, ser du ikke at Gud ruller sammen min alders ark? I en slik tilstand bør mennesket gjøre det han makter.»

Etter at han nådde det andre kapittelets syttiende vers sa han: «I Guds navn, den mest Barmhjertige, den evig Nåderike!», noe høyt, og etter det vendte sjelen hjem igjen til sin Herre, tilfreds med Ham og Han tilfreds med den.^{IV}

^I Tazkirat-ol-aulyā', s. 118 (Farīd-od-dīn 'Aṭṭār).

^{II} Allāh ke safīr, s. 100.

^{III} Allāh ke safīr, s. 101.

^{IV} Allāh ke safīr, s. 103.

Dāta Ganj Bakhsh al-Hojjwīri

Det er ikke mye som er kjent fra dāta Ganj Bakhshs liv utenom det som er blitt fortalt i mesterverket hans Kashf-ol-mahjōb.

Det sies at han ble født omtrent 400 år etter *hijrah* (ca. 1009 e.Kr.) i et område ved navnet Hojjwir i Ghazna i Afghanistan.^I

Historikerne skriver at han stammet fra profetens

رضى الله عنه وسلم: 'Ali (dāta Ganj Bakhsh), sønn av 'Osmān, sønn av 'Ali, sønn av 'Abd-or-Raḥmān, sønn av Shāh Shoja', sønn av Abo-l-Ḥasan 'Ali, sønn av Ḥasan Asghar, sønn av Zeyd Shahīd, sønn av imam Ḥasan رضى الله عنه, sønn av 'Ali رضى الله عنه.^{II}

Læreren hans het Abo-l-Faḍl Mohammad bin al-Ḥasan al-Khottali, som var Abo-l-Ḥasan al-Hosris elev. Han studerte under Abo-l-'Abbās Aḥmad bin Mohammad al-Ashqāni eller ash-Shaqāni (kilden er usikker), og han fikk også opplæring og veiledning av Abo-l-Qāsim Gorgāni og Khawāja Mozaffar.^{III}

Læreren hans (Abo-l-Faḍl Mohammad bin al-Ḥasan al-Khottali) tilhørte helgenen Joneyd al-Baghdādis elever. Dāta Ganj Bakhsh roste sin lærer med å si: «Han var rettskaffenhetens pryde og tilbedernes læremester. Han levde et asketisk liv og i seksti år valgte han å holde seg unna omverden, han bodde som regel i en hule. Han levde lenge og kledde seg ikke som *ṣōfier* flest gjør.

Den dagen han døde, var han i Beyt-ol-dsjinn, en landsby som ligger i nærheten av Damaskus. Hodet hans lå i fanget mitt og mitt hjerte var såret og hadde det vondt og han sa til meg: 'Å, sønn! Jeg skal opplyse deg i troens krav, hvis du klarer å rette deg fullstendig etter det, vil du oppnå frelse fra alle vansker. Du bør vite at Gud skaper både gode og onde mennesker hele tiden på alle steder, men man bør ikke være Hans handlings (viljes) fiende.' Etter å ha gitt meg denne korte formaningen overga han

^I Allāh ke wali kaun?, s. 131.

^{II} Taḥkirah auliyā' Pāk & Hind, s. 30.

^{III} Kashf-ol-mahjōb, s. 61.

sin sjel i Herrens hånd.»^I

Dāta Ganj Bakhsh fortalte om en hendelse fra sin åndelige vandring og søken etter sannheten: «Jeg vandret videre til Khorasan^{II} og da jeg nådde en landsby der, så jeg en gruppe *šōfier*. Jeg virket svært mindreverdig i forhold til den gruppen, og noen av dem sa: 'Han kan ikke være en av oss, han er en av de vanlige!' Men de ga meg et hjem å bo i, mens de selv bodde i overetasjen. Når det var tid for mat ga de meg inntørket brød, mens de selv spiste delikat mat, og etter å ha spist, kastet de vannmelonskall på mitt hode og sa ufine ting til meg (for å gi meg mindreverdsfølelse). Men jo mer nedlatende de talte til meg, desto gladere ble mitt hjerte. Det kom en tid etter å ha levet i denne fornedrelsen, da oppnådde jeg den åndelige inspirasjonen som jeg aldri hadde oppnådd før.»^{III}

Ankomsten til Lahore

Shaykh Fakhr-od-dīn Mīra Hoseyn az-Zanjāni og dāta Ganj Bakhsh var den samme læremesterens elever. Shayk az-Zanjāni hadde bodd en lang stund i Lahore og hadde mange elever som han skjenket med kunnskapens drikke. Etter en stund fikk dāta Ganj Bakhsh ordre fra sin læremester om å gå og bosette seg i Lahore og fjerne vantroen og troløsheten fra India (og Pakistan). Dāta Ganj Bakhsh sa at shaykh az-Zanjāni var til stede der fra før av, men læremesteren insisterte og ba ham komme seg av gårde så fort som mulig.

Da han nådde fram til Lahore, var det natt, men det første han så om morgenen, var at det ble gjort klart for shaykh az-Zanjānis begravelse.^{IV}

Det sies også at shaykh az-Zanjāni hadde gitt ordre til sine elever om at begravellesbønnen hans skulle ledes av den første som kom inn moskeens dør etter at han døde. Den dagen han døde, ble liket hans vasket ifølge den islamske tradisjonen

^I Tazkirah auliyā' Pāk & Hind, s. 31.

^{II} Et område i det østlige og nordøstlige Iran.

^{III} Tazkirah auliyā' Pāk & Hind, s. 32.

^{IV} Tazkirah auliyā' Pāk & Hind, s. 33.

og skikken, deretter ventet alle spent på hvem som skulle komme inn døren først, for læremesteren deres hadde også sagt at den personen skulle ta over hans plass i Lahore. Den første til å komme inn døren, var dāta Ganj Bakhsh, og han ledet shaykh az-Zanjānis begravelsesbønn.

Dāta Ganj Bakhsh kom til Lahore og bodde der en stund, men etter det reiste han tilbake for å være sammen med læremesteren sin, og etter hans bortgang kom dāta Ganj Bakhsh tilbake til Lahore.

Selv i dag besøkes denne mannens mausoleum av millioner av muslimer og de holder ham som sin forbeder i sin bønn. Da khawāja Moʿīn-od-dīn al-Ajmeri tilbrakte førti dager med askese ved hans mausoleum, framsa han noen ord da han var ferdig, som er husket siden:

«Han som tildeler begge verdners skatt, utdeler Guds lys, en fullkommen læremester for de ufullkomne og en veileder for de fullkomne!»

Dāta Ganj Bakhsh ble boende resten av livet i Lahore og er gravlagt der. Han gikk bort i det 465. året av *hijrah* (ca. 1072 e.Kr.). Han er mest kjent ved tittelen «Ganj Bakhsh» som betyr «Han som utdeler skatten».

Visdomsord

Dāta Ganj Bakhsh var streng med å ta inn noen som sine åndelige elever, altså ta imot troskapsed fra noen. Han fortalte dem alltid om det han opplevde av fornedrelse i Khorasan-området. Etter å ha fortalt dem det, spurte han: «Er du villig til å tåle disse fornedrende steinene på den åndelige stien og selv om du blir såret til blodet renner fra topp til tå, så vil du ikke klage med tungen?» Hvis vedkommende godtok dette, pleide dāta Ganj Bakhsh å ta imot troskapsed fra ham. Etter det sa han til sin nyvervede elev: «Forrettet det obligatoriske og *sonnah* med alt du har å gi, sår ikke andres hjerte, og å tjene Guds skapninger må være din vane (høyeste mål). Vit at dette er veien til frelse for deg!»¹

¹ Allāh ke walī kaun?, s. 158.

Tre helgener

Dāta Ganj Bakhsh sa: «Profetenes liv er et praktfullt eksempel for oss. Etter troen er renslighet obligatorisk, og den består av to typer:

- Synlig (fysisk) renhet
- Åndelig renhet

Uten den synlige (fysiske) renhet er ikke bønner riktig, og uten den åndelige renhet oppnår man ikke erkjennelsesevnen. Den åndelige renheten betyr å rense seg for åndelige sykdommer: sjalusi, hat, hykleri og utakknemlighet overfor Gud.»¹

¹ Tazkirah auliyā' Pāk & Hind, s. 37.

Al-Ghauth-ol-a'zam al-Gilāni

Født den 1. ramadan, 470 år etter *hijrah* (ca. 18. mars 1078 e.Kr.), bortgang: 11. Rabī-'oth-thāni, 561 år etter *hijrah* (ca. 14. februar 1166 e.Kr.). Han ble født i provinsen Gilan, som ligger i det nordlige Iran langs Kaspiahavet, som er jordens største innsjø.

Shaykh 'Abd-ol-Qādir er mer kjent ved titlene *Al-Ghauth-ol-a'zam* (ألغوث الأعظم – den største hjelperen / erkehjelperen / den øverste hjelperen) og *Mohyiddīn* (محي الدين – den som gjenoppliver levemåten).

Slektstre

Shaykh 'Abd-ol-Qādir stammet fra både imam Ḥasan رضي الله عنه og imam Ḥoseyn رضي الله عنه. Fra farssiden stammet han fra imam Ḥasan رضي الله عنه og fra morssiden stammet han fra imam Ḥoseyn رضي الله عنه.

Slektstreet på farssiden: 'Abd-ol-Qādir, sønn av Abo Šāliḥ Mōsā, sønn av 'Abdollah al-Jiyeli, sønn av Yaḥyā az-Zāhid, sønn av Mohammad, sønn av Dāwōd, sønn av Mōsā, sønn av 'Abdollah, sønn av Mossa-ol-Jaun, sønn av 'Abdollah, sønn av imam Ḥasan رضي الله عنه, sønn av 'Ali رضي الله عنه.

Moren hans het Omm-ol-Khayr Fāṭimah, datter av shaykh 'Abdollah Sauma'i az-Zeyd.

Slektstreet fra morssiden: 'Abd-ol-Qādir, sønn av Fāṭimah, datter av 'Abdollah Sauma'i, sønn av Abo Jamāl-od-dīn Mohammad, sønn av Abo Mahmōd Ṭāhir, sønn av Abo-l-'Aṭā' 'Abdollah, sønn av Abo-l-Kamāl 'Īsā rōmi Akbar, sønn av Abo 'Alā-'od-dīn Mohammad al-Jawwād, sønn av 'Ali Raza, sønn av Mōsā Kāzīm, sønn av Ja'far aṣ-Šādiq, sønn av Mohammad Bāqir, sønn av imam Zeyn-ol-'ābidīn, sønn av imam Ḥoseyn رضي الله عنه, sønn av 'Ali رضي الله عنه.

Shaykh Abo Šāliḥ Mōsā

Shaykh 'Abd-ol-Qādir's far het Abo Šāliḥ Mōsā og var også en vandrør på den åndelige stien. En dag etter en lang periode med meditasjon og tilbedelse hadde kroppen hans akutt behov for mat. Han så seg om, men det var ingenting å se og det var ikke engang tegn på mennesker i nærheten. Han så opp mot

himmelen og idet han senket blikket, fikk han øye på et rødt eple som rant nedover elven som fløt ikke så langt unna ham. Han skyndte seg å ta tak i eplet og plukket det opp fra elven. Han spiste eplet og takket Gud for det. Det mettet sulten hans og han tenkte at det kom fra Herren og ble tilfreds med den tanken. Men etter en stund begynte han å tenke: «Det eplet tilhørte vel ikke noen?» Han følte seg som om han hadde stjålet og blitt tatt på fersken. «Ba du om tillatelse til å spise det eplet?» var det en røst som lød, men da han snudde seg mot stemmen, var det ingen der. Han var forvirret og så hørte han stemmen igjen, og forvirrelsen ble til frykt. «Hvor kommer denne stemmen fra, hvem sier dette til meg?» tenkte han, men så gikk det opp for ham at det var ingen andre enn samvittigheten hans som ropte til ham. Han hadde ikke noe annet valg, og det eneste han kunne gjøre var å gå mot den retningen eplet kom fra. Shaykh Abo Šālih Mōsā gikk langs elven og ba i hjertet sitt om å få møte eplets eier, slik at han kunne be om tilgivelse for synden sin.

Etter å ha gått en lang stund langs elven, og turen tæret på kreftene hans, kom han endelig fram til en eplehage. Plutselig følte den unge mannen at kreftene hans kom tilbake av å se målet. Han la merke til at grenene på noen trær hang bøyd ut over elven. «Det er slik det må ha falt ned!» tenkte han. Han ble overbevist om at det eplet han hadde spist måtte ha kommet fra denne hagen. I hagen var det flere arbeidere, shaykh Abo Šālih Mōsā gikk bort til dem og spurte etter hagens eier. Den ene arbeideren ba ham om å vente og gikk for å hente eieren. Det gikk en stund før den gamle hageeieren kom ut. Den gamle mannen spurte veldig hyggelig: «Hva har du kommet for? Trenger du min hjelp til noe?» Den unge mannen reiste seg for å vise respekt til den eldre mannen og sa: «Jeg, jeg satt ved elvens kant og så plutselig et eple flyte av gårde i elven og jeg følte meg virkelig sulten i det øyeblikket, så jeg plukket opp eplet og spiste det. Men akkurat nå føler jeg en stor belastning på samvittigheten min.» Den gamle mannen så på den unge mannens ærlighet og det fikk ham til å tenke etter en liten stund, men så løftet han hodet og sa: «Hva vil du nå?» «Jeg er ikke handikappet, ellers hadde jeg bedt om unnskyldning for feilen min!» sa den unge mannen. Hageeieren så merkelig på ham og

spurte på nytt: «Jeg forstod ikke helt hva du mente, forklar meg nærmere hva du mener.» Den unge mannen svarte: «Det jeg mente var at hvis en person har friske armer og bein, bør han tåle straffen for sin overtredelse. Jeg vet at jeg makter å kunne betale for et eple, men jeg vet at jeg har syndet i uvitenhet, derfor vil ikke prisen for eplet være ifølge markedet, men ifølge Deres vilje og det vil bli hjertelig akseptert uten at jeg skal føle noe i veien for å betale den prisen. Deretter vil jeg ikke være Dem noe skyldig i Guds øyne.»

Hageeieren så en gang til nøye på ham og sa: «Hør her, unge mann! Det kan kun bli gjort opp mellom oss basert på to krav. Det første kravet er at du skal vanne trærne i hagen min daglig i en måned og når du har oppfylt det første kravet feilfritt etter min vilje, vil jeg framlegge det andre kravet for deg. Husk! Hvis ikke ett av disse to blir oppfylt, vil du være meg skyldig til dommens dag!» Den unge mannen svarte: «Vær De beroliget, jeg vil nok oppfylle Deres krav med Guds vilje.» Hageeieren kunne ikke tro det han hørte, så han spurte: «Men du har jo ikke engang spurt meg om hvordan en måneds arbeid kan kreves i gjengjeld for et eple?» «Jeg tenkte på det et øyeblikk, men jeg roet meg selv ved å tenke at jeg skal gjøre Dem tilfreds uansett hva, på grunn av min feil!» svarte den unge mannen. Hageeieren ble overrasket av disse ordene og ble sittende stille en stund, så brøt han stillheten med å si: «Sett i gang med arbeidet ditt, så sees vi om en måneds tid» og gikk sin vei.

Den gamle hageeieren fulgte nøye med på den unge mannen og så at han slet og strevde daglig for å vanne trærne i hagen. Det var tungt, men han ga ikke opp, og hvis den unge mannen ville, kunne han bare ha rømt, men hans oppriktighet og ærlighet fikk ham til å bli. Denne holdningen var svært utmerket og den gamle hageeieren likte den, men han viste det aldri for noen.

Dagene gikk og endelig kom den dagen da en måneds arbeid var fullført.

Den unge mannen gikk fram til hageeierens dør, banket på, tok et steg tilbake og ventet. Døren åpnet seg og der stod den gamle hageeieren. «Hva er Deres andre krav?» spurte den unge mannen, spørsmålet hans viste ikke at han var lei av å ha fullført det første kravet, derimot var det fullt av iver etter å fullføre det

Tre helgener

andre kravet. Den gamle mannen svarte på spørsmålet hans uten å nøle: «Det andre kravet er at du må gifte deg med datteren min!» «Men De kjenner ikke meg engang. Hvem jeg er? Hvor jeg har kommet fra? Hvem jeg stammer fra? Hva slags personlighet jeg har? Hva mitt yrke er? Hvordan har De klart å ta en slik viktig avgjørelse uten å vite alle disse tingene?» spurte den unge mannen forundret.

Den gamle mannen ble atter en gang rørt av den unge mannens atferd, men han sa: «Det er ikke ditt ansvar (å vite alle disse egenskapene).» Den unge mannen var bundet til å oppfylle det andre kravet også, og han sa: «Jeg er villig til å oppfylle løftet mitt. Jeg er klar for å gifte meg med Deres datter!» Den gamle hageeieren fikk et beklagende og trist ansiktsuttrykk og sa: «Før giftermålet deres vil jeg fortelle deg om manglene ved min datter. Datteren min har vært stygg siden hun ble født og hun er handikappet og blind.» Etter å ha sagt det begynte den gamle mannen å se etter tegn på løftebrudd i ansiktet til den unge mannen. «Mener De at feilen min kan bli unnskyldt først når jeg gifter meg med en jente som er stygg, handikappet og blind?» spurte den unge mannen. Hageeieren svarte: «Det er nok mulig at av verdslige grunner så syns du at kravet mitt er bittert og heller ikke noe nyttefullt, og det kan også være at du syns at dette er tvang. Men jeg har sagt fra før av at til du oppfyller mitt andre krav, vil du fortsette å være meg skyldig.»

Den unge mannen hadde ikke stort å si, han så opp mot himmelen og ba: «Å, min Herre! Gjør Du mine føtter stø under denne vanskelige prøvelsen. Jeg ønsker kun Din tilfredshet, overgi meg ikke til mitt eget jeg!» Den gamle mannen hørte ikke noe svar fra oven, men han så på ansiktet til den unge mannen at han var blitt bønnhørt, det strålte av tålmod og overbærenhet og det var tydelig at han nå var klar til å bære denne byrden. Den unge mannen takket ja til frieriet fra datterens far, og hva mer kunne en gammel far ønske enn at hans uskjønne, handikappede og blinde datter skulle få en vakker ung mann som ektemann. Den gamle mannen sløste ikke med tid og dagen etter giftet han bort datteren sin til den unge mannen. Etter ekteskapsseremonien virket både den gamle og den unge svært fornøyde. Den gamle mannen var fornøyd fordi han hadde giftet bort datteren sin med en ærlig ung mann, mens den unge

mannen var fornøyd fordi han hadde fullbyrdet løftet sitt.

Men da han gikk inn til sin hustru for første gang og løftet sløret hennes, ble han forskrekket og flyttet seg tilbake. Han kunne ikke tro det han så, det måtte være en annen kvinne som satt i rommet hans, tenkte han. Det den gamle mannen hadde beskrevet sin datter som, stemte overhodet ikke med det han så. Denne kvinnen hadde vakre øyne og et pent ansikt og var ikke blind og heller ikke handikappet. Den unge mannen løp ut av rommet for å lete etter sin svigerfar. Han var engstelig og andpusten idet han sa: «Svigerfar, jeg tror det har skjedd en feil, det virker som om jeg er blitt satt på en ny prøve!» Den gamle mannen så rart på ham og smilte lurt da han spurte: «Hva snakker du om? Hva slags feil og hvilken prøve?» Det var tydelig at svigersønnen hans var urolig. «Det De beskrev jenta som i det andre kravet, ikke noe av det stemmer med min hustru,» sa den unge mannen. Svigerfaren la sin hånd på sin svigersønnens skulder og sa: «Min kjære fromme sønn, det er din hustru og ingen fremmed. Herren lot dine føtter stå støtt under den vanskelige prøvelsen og det er slik Han belønner de tålmodige med herlige velsignelser.» Den unge mannen spurte: «Hvorfor valgte De ikke å si det som det var?» Den gamle hageeieren sa: «Sønn, jeg løy aldri for deg og det jeg sa om datteren min er sant til det siste ord. Jeg sa at datteren min er uskjønn, snart vil du se at ansiktet hennes aldri blir sminket med verdslig forskjønnende pudder, noe som blir oppfattet som vakkert av folk, og jenter som ikke sminker seg, blir kalt uskjønne i dette samfunnet fordi de ikke forskjøner seg med verdslige farger og klær. Jeg sa at datteren min er blind, det betyr at hun aldri har sett en fremmed mann og aldri vil hun se en fremmed mann (med syndens øye). Jeg sa at hun er handikappet og det vil si at hun aldri har satt sin fot på syndens sti. Nå, fortell meg, når løy jeg for deg?» Den unge mannen var fornøyd med sin svigerfars (shaykh 'Abdollāh Sauma'i az-Zeyds) svar og gikk tilbake til sin hustru.¹

¹ Allāh ke safīr, s. 158–163.

Barndommen

Shaykh ‘Abd-ol-Qādir ble født den første ramadan og den natten så faren hans profeten Mohammad صلى الله عليه وسلم i drømmen sin. Han så at Guds sendebud صلى الله عليه وسلم var hos ham med følgesvennene sine og helgenene, og sa: «Å, Abo Ṣāliḥ! Gud har skjenket deg en rettskaffen sønn og han er som min sønn, og blant helgenene eier han en stor rang.»

Denne høytstående helgenen viste underverk fra den dag han kom til jorden. Moren hans beretter at han ble født i ramadan og pleide ikke å drikke melk fra daggry til solnedgang. Det beviser at han fastet hele ramadan som alle voksne muslimer gjør ifølge loven.

Det andre året var himmelen overskyet og folk kunne ikke se om ramadan-månedene hadde begynt eller ikke. Kunnskapens folk henvendte seg til shaykh ‘Abd-ol-Qādir’s mor: «Har månen vist seg eller ikke?» spurte de. Hun svarte: «Min sønn har ikke drukket melk på dagtid i dag, noe han pleier å gjøre ellers, derfor mener jeg at det er den første fastedagen i dag.» Folk forhørte seg med andre utenfor byen og fikk vite at månen hadde vist seg og ramadan hadde begynt. Denne hendelsen ble svært kjent, folk i andre land fikk høre at et vidunderbarn er født utenfor Arabia.¹

Shaykh ‘Abd-ol-Qādir var fortsatt et lite barn da faren hans plutselig ble syk og døde. Men morfaren hans levde, så han tok barnebarnet til seg og tok seg av ham. Shaykh ‘Abd-ol-Qādir likte ikke å leke som andre barn, men hvis han noen gang gjorde det, hørte han en røst fra det skjulte lyde: «Du velsignede, kom til Meg!» Denne røsten skremte ham alltid og han pleide å løpe og gjemme seg hos sin mor.

Det finnes ingen sterke bevis på når Shaykh ‘Abd-ol-Qādir begynte på skole. Men en beretning blir tatt til etterretning og anerkjent av de fleste lærde: Det ble spurt av Shaykh ‘Abd-ol-Qādir: «Når fikk De viten om at De var en helgen?» «Da jeg var ti år, pleide jeg å gå på skole i byen, på vei til skolen så jeg ofte menn fra det usette følge meg og da jeg pleide å gå inn til skolen hørte jeg disse mennene fra det usette si: 'Gi Guds helgen

¹ Allāh ke safir, s. 165–166.

sitteplass, gi Guds helgen sitteplass!» svarte han.¹

Shaykh 'Abd-ol-Qādir bodde i Gilan til han fylte atten år. En dag var han av en eller annen grunn på vei til en slette og en okse gikk foran ham. Plutselig snudde den seg og sa til ham: «Du er ikke født for tidsfordriv!» Han ble vettskremt og løp sin vei hjem og klatret opp på taket. Men denne dagen forandret ham for alltid og han ba om tillatelse fra moren sin om å reise til Bagdad for å studere og for at hun skulle vie ham til Guds tjeneste.

«Snakk alltid sant, min sønn!»

Det var trist og falt moren tungt for brystet å sende ham til Bagdad, men hun kunne ikke stå i veien for Guds vilje, den måtte skje. Hun tok seg sammen og ga sønnen tillatelse.

Hun bestemte seg for å sende sønnen sin med en handelskaravane, slik kunne han i det minste være trygg på veien fram til Bagdad. For på den tiden var det svært farlig å reise uten følge, selv karavaner var utsatt for herjing og plyndring. Hun var klar over at handelskaravanen hadde en lang og farlig rute, men det var den eneste måten hun kunne sende ham til Bagdad på.

Dagene gikk og endelig kom den dagen da shaykh 'Abd-ol-Qādir skulle reise. Han var spent og glad, men også lei seg, for han visste at han skulle reise fra sin mor og aldri se henne igjen. Moren hans omfavnet ham, kysset ham på pannen og ga ham en skjorte som hun hadde sydd en innerlomme i. Det lå førti gullmynter i innerlommen og dem fikk han beskjed om å bruke vist, og morens siste ord til sin sønn var: «Hva som enn skjer, så snakk alltid sant, min sønn!» Deretter satte han seg på en av kamelene i handelskaravanen og begynte den lange reisen til Bagdad.

Handelskaravanen reiste trygt fram til Hamadan, som ligger i Vest-Iran. Men så skjedde det som ikke skulle skje, handelskaravanen ble angrepet av seksti røvere. Røverne herjet og plyndret. De tok alt de kom over, og den som nektet, måtte

¹ Allāh ke saffr, s. 166–167.

bøte med livet. Ingen av dem rørte shaykh 'Abd-ol-Qādir fordi de anså ham som en fattig pengeløs, religiøs gutt som var med på reisen. Men til slutt kom en av røverne ridende bort til ham og spurte: «Gutt, hva har du til meg?» Han forstod ikke hva røveren mente og forble stille og stirret på røveren. Denne gangen var røveren mer konkret: «Gutt, har du penger eller ikke?» «Ja, i lommen min!» svarte shaykh 'Abd-ol-Qādir. Røveren skyndte seg bort til ham og ransaket lommene hans, men han fant ingenting. «Lyver du?» spurte røveren, «Nei!» svarte shaykh 'Abd-ol-Qādir. Røveren ble sint og tok han med seg til sin leder. «Denne guttungen påstår han har penger, men når jeg ser i lommene hans, så er de tomme!» sa røveren til sin leder. Lederen tok tak i ham og spurte rasende: «Si meg, har du penger eller narrer du oss?» «Jeg vet ikke hva narr er! Jeg har førti gullmynter i innerlommen min som er sydd til underarmen på skjortens innside, og jeg er ingen løgner!» svarte shaykh 'Abd-ol-Qādir. Røvernes leder skyndte seg med å vrenge skjorten, og der var det en lomme som det lå førti gullmynter i. Himmelfallen med åpen munn og rørt hjerte stod røverlederen der og han kunne ikke begripe at den unge gutten foran ham talte sant til tross for at det var alt han eide, mens han selv hadde vært en løgner hele livet. Røverlederen sa: «Sønn, du vet at du kunne ha latt være å fortelle oss om pengene og beholdt dem, si meg hva fikk deg til å snakke sant?» «Da min mor sendte meg av gårde, krevde hun en pakt av meg og det var at jeg skulle snakke sant uansett hva som hendte. Det var mitt løfte til min mor, om du hadde drept meg også, ville jeg aldri ha brutt det løftet!» svarte shaykh 'Abd-ol-Qādir modig.

Det gikk inn på røverlederen og han begynte å gråte, mens røvergjengen hans ikke kunne tro sine øyne. Det var en mann de hadde sett plyndre og drepe uten samvittighet og nå stod han og gråt av en ung gutts ord. De spurte lederen sin: «Sjef, hva er i veien med deg?» «Akk og ve! Hvor ondsinnet jeg har vært, denne guttungen overholdt paktens inngikk med sin mor og anså den som opphøyd. Og jeg bryter den paktens inngikk med min Herre daglig.» svarte røverlederen gråtende.

Etter å ha sagt det leverte han tilbake alt han hadde plyndret fra handelskaravanen og begynte å kysse shaykh 'Abd-ol-Qādir's hånd. Røverlederen sa mens han kysset hånden:

«Ærverdig er De, som møtte en moralsk lavtstående som meg. De er min veileder og har vist meg sannhetens vei. De er sannhetens lys, og hadde jeg ikke møtt Dem i natt, ville jeg ha ravet blindt i mørke for evig.» Etter det red røverlederen i nattens mørke og forsvant mens han srek: «Verden, slutt å følge meg, jeg forviser deg for alltid!»

Det var et av de største underverkene utført av shaykh 'Abd-ol-Qādir.^I

Livet i Bagdad

Shaykh 'Abd-ol-Qādir var en svært hjertevarm person, som ikke taklet å se de fattige lide. De gullmyntene som han hadde fått av sin mor, ga han bort en etter en til fattige folk han traff på veien inn til Bagdad.^{II}

Shaykh Abo Bakr Tamīmi meddelte at Shaykh 'Abd-ol-Qādir sa: «En gang ble Bagdad rammet av et brutalt uår som førte til hungersnød. Jeg fikk ikke tak i mat på flere dager, jeg pleide å plukke opp ting fra bakken og spise dem. En dag ble jeg så sulten at jeg gikk ned til elven *dijlah* (دجلة – elven Tigris) for å spise noen salatblader eller andre grønnsaker for å overleve den vanskelige tiden. Men hvor jeg enn gikk, var det flere folk der fra før, og fant man noe, kom trengende folk i flokkevis. Jeg syntes ikke det var passende å krangle med andre sultne for å spise noe selv, så jeg snudde tilbake til byen, men her fant jeg ikke noe liggende på bakken. Sulten drev meg rundt i gatene og jeg var svært svimmel på grunn av svakhet og sult, men til slutt kom jeg til en moské. Noen ganger svartnet det for øynene mine og jeg følte at jeg kom til å falle om besvimt på bakken. Men til slutt klarte jeg å kjempe meg inn i moskeen og satte meg ned i et hjørne.

I det øyeblikket kom en utenlandsk (ikke araber) ung mann inn i moskeen med et nanbrød og stekt kjøtt. Han satte seg ikke så langt fra meg og begynte å spise. På grunn av sulten hendte det slik at hver gang han puttete mat i munnen sin, åpnet

^I Allāh ke safīr, s. 167–168.

^{II} Allāh ke safīr, s. 168.

Tre helgener

jeg munnen min helt motvillig. Når dette hendte flere ganger, begynte jeg å bebreide meg selv: 'Å, mitt indre! Denne utålmodigheten din kommer til å vanære meg foran hele verden og det er da noe som heter å stole på Herren, hvorfor omfavner du ikke det?' Men plutselig fikk den utenlandske unge mannen øye på meg og sa svært kjærlig: 'Kjære bror, kom og spis i Guds navn!' Jeg valgte å nekte, men han insisterte. Jeg begynte å spise med ham, noe på grunn av hans gjestfrihet og noe på grunn av min nød. Vi hadde så vidt begynt å spise sammen da han begynte å spørre meg ut: 'Hvem er du, hvor kommer du fra og hva driver du med?' spurte han. Jeg fortalte ham at jeg opprinnelig var fra Gilan og hadde kommet til Bagdad for å lære meg rettsvitenskap. Han sa smilende: 'Jeg er også fra Gilan.' Det var svært koselig for meg å treffe en fra fedrelandet i et fremmed land. Han tok et stykke fra nanbrødet og spurte i samme slengen: 'Du kjenner vel ikke en mann ved navnet 'Abd-ol-Qādir fra Gilan?' 'Jeg heter 'Abd-ol-Qādir,' svarte jeg. Da han hørte mitt svar, begynte han å gråte og sluttet å spise. Jeg prøvde å trøste ham ved å spørre ham om hva som var i veien, men han bare fortsatte å gråte. Jeg ba ham om å slutte og gråte og fortsette å spise, men da sa han: 'Denne maten er meg forbudt å svelge nå og jeg er deg skyldig!' 'Hva snakker du om, fortell meg, jeg forstår ikke helt hva du mener?' spurte jeg engstelig. Gråtkvalt sa han: 'Bror, tro meg, jeg har prøvd å lete etter deg i flere dager. Da jeg kom til Bagdad, hadde jeg mine egne reisepenger, men etter å ha lett etter deg i flere dager, tok de slutt. Jeg hadde ikke spist noe på tre dager og ble tvunget til å ta noe fra dine penger som var meg betrodd, slik at jeg kunne kjøpe noe å spise. Jeg takker Gud for at jeg traff deg, for dette er i sannhet din mat.' Jeg var fortsatt ikke helt klar over hva han mente, og jeg spurte ham om hva slags penger det var snakk om. Han fortalte: 'Da jeg var på vei fra Gilan fikk jeg åtte gullmynter fra moren din, for å gi dem til deg. Men det er leit at jeg ikke klarte å være standhaftig på veien, og tre dagers sult fikk meg til å svike det som var meg betrodd. Måtte Gud tilgi meg for denne synden!' Etter å ha sagt dette, gråt han enda mer. Jeg trøstet ham en lang stund, og omsider sluttet han å gråte og vi spiste maten ferdig sammen og takket Gud. Da han var på vei hjemover, ga jeg ham fire gullmynter, for han var fra utlandet som meg og

hadde sterkt behov for dem.»^I

Shaykh 'Abd-ol-Qādir sa: «I mine dager som student pleide jeg å lære kunnskap fra mine læremestere og etter det gå til skogen. Der pleide jeg å sitte og øve på mine lekser om det var natt eller dag, storm eller pøsende regn, stekende varme eller iskaldt vær. På den tiden hadde jeg en liten turban på hodet og en kappe av vanlig stoff. Flere dager pleide å gå i sult, noen ganger gikk jeg ned til elven Tigris og spiste litt grønnsaker, og andre noen ganger var det ikke engang mulig å få tak i disse grønnsakene fordi flere andre vandrere av den åndelige stien pleide å komme dit også. Når de var der, følte jeg meg sjenert over å ta noe fra de asketiske personene, derfor pleide jeg å forlate stedet uten å spise noe som helst og fortsette med mine studier. Når jeg følte meg trøtt, la jeg meg på bakken som var full av grus.»

Videre sa han om sine dager som student: «De vanskene jeg har gått gjennom, selv fjell ville ha revnet av å bære de byrdene. Men det er takket være Gud, som alt avhenger av, at Han lot meg gå trygg over disse tornene.»^{II}

Shaykh 'Abd-ol-Qādir fullførte sine studier i en alder av tjueseks år i det 496. året av *hijrah* (omtrent 1103 e.Kr.). Han mestret følgende fag: Koranresitasjonskunst på de forskjellige måtene, kunnskapen om fortolkning av Koranen, kunnskapen om *ḥadīth*, rettsvitenskap, retorikk (veltaletenhet), lovord, morallære, etymologi, verifisering (av *ḥadīth*-berettere), debattkunst, historie og genealogi.^{III}

Men da han begynte å tale og avsi *fatwā*, var det flere eldre med viten som følte sjalusi og sa: «Det er ikke småbarns jobb, det er de eldres jobb!» Andre sa: «Hvor har han fått tillatelse til å avsi *fatwā*?» Shaykh 'Abd-ol-Qādir besvarte det med å si: «Mine læremestere er tilfredse med min kunnskap og det er mer enn nok tillatelse for meg.»

^I Allāh ke safīr, s. 170–172.

^{II} Allāh ke safīr, s. 175.

^{III} Allāh ke safīr, s. 175.

Grunnen til at disse motsigelsene dukket opp, var fordi ingen av læremesterne hans var av kalifens nærstående tjenere. Derfor ble det sagt at innen han får et godkjenningsstempel fra noen av Bagdads velkjente lærde, har han ikke tillatelse til å avsi *fatwā*.

Shaykh 'Abd-ol-Qādir likte å leve for seg selv, derfor valgte han å trekke seg tilbake, og de som fulgte hans lære, tryglet ham om å komme tilbake. Men han sa at intet brydde ham så lenge Gud var tilfreds med ham og folk kunne si hva de ville. Til slutt klarte tilhengerne hans å overtale ham og han måtte framstilles i de lærdes sal som en elev for å få et godkjenningsstempel av dem.

I salen satt det store lærde fra Bagdad, med skinnende turbaner, lysende ansikt og hodet fylt med kunnskap. Inn kom en enkel og oppriktig mann i en tarvelig kappe, som hilste på alle i forsamlingen og senket blikket sitt. De lærde begynte å se på ham, hans klær og framturen virket ikke gode nok i deres øyne. «Denne mannen kan da ikke øyne kunnskapens dybde, slik som folk sier!» tenkte de.

Forsamlingen forble taus en liten stund og de lærde begynte ikke med eksamineringen. Shaykh 'Abd-ol-Qādir brøt tausheten med å si: «Ærede lærde, jeg er ikke verdig til å kunne stå for en test, men hvis det er det som er den verdslige tradisjonen, så spør i Guds navn.» Etter å ha sagt det hevet han blikket og så godt på de lærde. Det blikket gjorde de lærde målløse og de hadde plutselig ingenting å si. Shaykh 'Abd-ol-Qādir sa på nytt: «Ærede lærde, spør i vei! Dere betviler min kunnskap, vis det for alle hvis Allviteren om det usette vil, vil Han nok fjerne all deres tvil, for i sannhet er det Han som er Sine tjeneres velynder i enhver sak.» De lærde satt der fortsatt og ante ikke hva de skulle si, det blikket hadde gjort noe med dem, men de visste ikke hva. Igjen sa shaykh 'Abd-ol-Qādir: «Ærede lærde, hvorfor spør dere ikke om noe?» «Hva skal vi spørre om, det føles som om kunnskapen bare har rent ut av vårt hode!» utbrøt alle lærde i kor. «Vel, da ber jeg om tillatelse!» sa shaykh 'Abd-ol-Qādir og begynte å gå ut fra forsamlingen. «Å, 'Abd-ol-Qādir! Hvor har du tenkt deg hen, lever i det minste tilbake kunnskapen vår! Vi er som tomme vannflasker, og vår hjerne har tørket ut. Hvor er det vannet som pleide å fylle vår hjerne?» ropte og gråt de lærde. Shaykh 'Abd-ol-Qādir svarte:

«Jeg er et blottet sverd og en spent bue! Min pil treffer alltid blinken, spydet mitt er feilfritt og hesten min er ikke sadlet. Jeg er Guds kjærlighets flamme, jeg berøver en ens tilstand, jeg er det havet som ingen ende har og jeg er denne tidens rettleder!» «Uten tvil, uten tvil, vi er fullt forvissset om det! Vi gjenkjente deg ikke, tilgi oss for denne feilen og rens ditt hjerte (for vår feil)!» gråt Bagdads lærde i en fullsatt sal. «Herren den Hellige har gjort mitt hjerte og min hjerne ren for alle slike urenheter og jeg har ikke engang noe skitt eller smuss i mitt hjerte for mine fiender,» sa shaykh 'Abd-ol-Qādir. «Så tilgi oss for Guds skyld!» gjentok de lærde, til svar fikk de: «Min kunnskap kommer ikke fra verden, det er Allviteren om det usette som lærer meg! Å, uvitende folk, dere som tar dere av verden, ruiner ikke det hinsidige for dere selv! Jeg tilgir dere, måtte Gud tilgi dere også! For uten Hans tilgivelse, hvor kan mennesket holde hus?» Etter å ha tilgitt dem gikk han ut av salen, med det samme fikk Bagdads lærde sin tapte kunnskap tilbake. Denne hendelsen gjorde at shaykh 'Abd-ol-Qādir's indre (åndelig) og ytre (fysisk) kunnskap ble kjent og anerkjent i samfunnet.¹

Satans angrep

Shaykh 'Abd-ol-Qādir's sønn shaykh Diyā-'od-dīn meddelte at hans far sa til ham: «En gang under vandringen på den åndelige stien havnet jeg i en skog hvor det verken fantes mat eller drikke. Det gikk flere dager og jeg hadde ikke engang drukket en dråpe vann. Tørsten var sterk og uutholdelig og jeg følte at kreftene mine svant, i den elendige tilstanden så jeg opp mot himmelen og fikk øye på en sky. Den pøste ned vann på meg og jeg drakk av det vannet og takket min forsørger (Herren) for det.

Den samme natten var jeg opptatt med å komme min Herre i hu, overrasket så jeg at det spredte seg et sterkt lys omkring meg. Jeg så fra bakken til himmelen og det var et herlig lys overalt og jeg ble sikker på at min tilbedelse var blitt godtatt. For jeg hadde ikke sett et slikt himmelsk syn fylt av lys i hele mitt liv. I hjertet begynte jeg å takke min Herre, så lød det en røst fra det lyset: 'Å, 'Abd-ol-Qādir! Vi er tilfreds med

¹ Allāh ke saffr, s. 175–179.

tilbedelsen din!' Han som jeg hadde søkt etter hele livet talte til meg direkte, jeg ønsket å si noe, men jeg var så overveldet av følelser at det fratok meg taleevnen. 'En gladmelding til deg for at du har klart å oppnå Vår tilfredshet!' sa den mektige stemmen fra lyset denne gangen. Jeg ville så gjerne si noe, men tungen maktet ikke. 'Å, 'Abd-ol-Qādir! Jeg er din Herre! Jeg er blitt så tilfreds av din tilbedelse at Jeg har gjort det forbudte lovlig for deg!' sa stemmen den tredje gangen. Det skremte vettet av meg og jeg forstod med det samme hva slags lys det var og hvem som stod bak det. Jeg ropte høyt: '*Lā ḥaula wa lā qowwata illa billāh* (لا حول و لا قوّة إلا بالله)'^I Disse ordene fikk alt det lyset som var omkring meg til å forsvinne og det ble mørkt rundt meg. Nå stod et svært stygt syn (person) foran meg og han smilte listig og sa: 'Akk og ve at denne renken min var fruktesløs for slik har jeg forvillet mange helgener. Du kom deg unna takket være kunnskapen din, ellers så hadde du nok vært fornedt i dag du også!' Jeg gjentok ordene: '*Lā ḥaula wa lā qowwata illa billāh* (لا حول و لا قوّة إلا بالله)!' og sa: 'Ha deg vekk, å, du forviste! Du kan aldri gi deg med å spinne renker, du prøver å anfalle meg mens du er i ferd med å gå herfra, du vet godt at jeg ble reddet takket være min Herres velvilje og ikke min kunnskap!' Satan ble stående foran meg en liten stund og slo seg selv i hodet hylende og forsvant etter å ha sagt: 'Akk og ve, tusen ganger akk og ve for i dag ble navnet ditt strøket ut blant mine!'»

Etter å ha hørt ferdig hendelsen spurte shaykh 'Abd-ol-Qādir's sønn: «Far, hvordan fikk De vite at det var Satan som stod bak dette og talte til Dem?» «Jeg innså det kun på grunn av at han sa at det forbudte var blitt meg lovlig, for Gud påbyr aldri noen det ulovlige og det umoralske!» svarte han.^{II}

^I «Ikke makter jeg å berge meg fra synd og ei heller makter jeg fromhet, unntatt det Gud vil.»

^{II} Allāh ke safīr, s. 186–188.

Tittelen *Mohyiddīn* (محي الدين – den som gjenoppliver levemåten)

Shaykh 'Abd-ol-Qādir ble spurt om hvordan han fikk denne tittelen og han meddelte: «En gang var jeg utenfor Bagdads grenser og da jeg vendte hjemover og var nær byen fikk jeg øye på en svært svak og nødlidende person i en elendig tilstand. Han kom foran meg og datt ned på bakken og der lå han og sprelte, jeg spurte ham: 'Hva lider du av?' Han svarte: 'Hva skal jeg fortelle om min tilstand og hvilke sykdommer jeg lider av? Jeg er i ferd med å dø, hvis du makter så hjelp meg, skjenk meg slik medisin som jeg kan drikke og livne opp.'

Jeg leste noen vers fra Koranen og blåste på ham og det gikk ikke lange tiden så reiste han seg opp uten å støtte seg til noe. Den svake kroppen hans var nå styrket og det visnede ansiktet hans blomstret og strålte. Jeg ble glad på hans vegne og sa: 'Priset være Gud at du ble frisk!' Den fremmede mannen så på meg og sa: 'Å, 'Abd-ol-Qādir! Kjenner du meg igjen?' 'Nei, jeg kjenner ikke deg igjen,' svarte jeg, 'Jo da! Du kjenner meg svært godt. Jeg er Mohammad den utvalgte صلى الله عليه وسلم levemåte, islam, av svakhet var jeg blitt slik (døende), men Gud vekket meg til live ved dine hender, fra og med i dag er du: '*Mohyiddīn*!' sa han. Deretter forsvant den fremmede mannen og jeg gikk til moskeen for å be. På veien kom en mann løpende barbert til meg og sa: 'Min mester, *Mohyiddīn*!' Jeg så underlig på ham, men han gikk sin vei uten å si noe mer og jeg gikk inn i moskeen. Så ba jeg to enheter av bønner og idet jeg gjorde meg ferdig, samlet alle seg rundt meg og begynte å rope: '*Mohyiddīn, Mohyiddīn*!' Aldri hadde noen kalt meg det før denne dagen, verken en eneste bekjent eller venn.»¹

Underverk

Mange lærde gjennom tiden har akseptert denne helgenens underverk og sagt at de er så mange at de ikke kan samles i en bok.

Selv imam Ibno at-Teymiyyah valgte å bøye sin nakke og si: «Shaykh 'Abd-ol-Qādir's underverk har nådd så mange

¹ Allāh ke safīr, s. 204–205.

Tre helgener

beretteres munn^I og det er ikke mulig å fornekte dem!»^{II}

Imam Ibno at-Teymiyyah nevner shaykh ‘Abd-ol-Qādir som «vår anfører» og «min mester» i sin *Majmō’ fatāwa*.

Det berettes at en dag kom Abo Ghālib Faḍl-ollāh til shaykh ‘Abd-ol-Qādir. Abo Ghālib var en rik og kjent handelsmann i Bagdad. Han hadde et ønske og framla det slik: «Kjære mester! Å akseptere en invitasjon er tillatt og profetens praksis صلى الله عليه وسلم, derfor aksepter denne synderens invitasjon ...» Shaykh ‘Abd-ol-Qādir satt med senket blikk en stund og svarte ingenting. Alle som var til stede, trodde at Abo Ghālibs invitasjon ikke ville bli akseptert, for det var ikke shaykh ‘Abd-ol-Qādir sine vane å dra på besøk til de rike. Men Abo Ghālib hadde et ønske og satt der med håpet i sitt hjert, og omsider fikk han den gledelige meldingen at shaykh ‘Abd-ol-Qādir aksepterte invitasjonen hans.

Abo Ghālib ble så lykkelig at det kan ikke beskrives og vendte hjem og gjorde klar et festmåltid. Da æresgjesten kom fram, satt det allerede flere store lærde der og mange store handelsmenn, som ventet spent på om Abo Ghālib skulle bli beæret med å beverte den store helgenen eller ikke. Så kom Abo Ghālibs tjenere med mange delikate retter som de serverte gjestene, etter det bar de inn en stor krukke som de la i et hjørne av salen. Shaykh ‘Abd-ol-Qādir så rart på krukken og ba noen av sine venner om å hente den til ham. Da lokket på krukken ble åpnet, lå det en funksjonshemmet og blind gutt i den. «Abo Ghālib! Hvorfor har du stengt denne gutten inne i en krukke?» spurte shaykh ‘Abd-ol-Qādir. Abo Ghālib svarte gråtende: «Mester, det er sønnen min, som lider av spedalskhet og er blind og funksjonshemmet, hvor skal jeg ta ham med?» Nå reiste shaykh ‘Abd-ol-Qādir seg og la sin velsignede hånd på den spedalske guttens hode og sa: «Å, gutt! Kom ut med Guds tillatelse og se Herrens vakre skaperverk med øynene dine!» Den spedalske gutten reiste seg og øynene hans skinte, han kom ut av krukken og begynte å løpe rundt i salen i gledesrus. Det

^I Er kjent av alle gjennom sterke beretterkjeder.

^{II} Allāh ke safīr, s. 240.

var et under som flere mennesker opplevde med sine egne øyne. Alle i salen var så imponerte og helt målløse av det de hadde vært vitne til. Idet de satt med vidåpne øyne og åpen munn gikk shaykh 'Abd-ol-Qādir ut fra salen uten å ha spist, men det la ingen merke til.^I

En velkjent beretning om shaykh 'Abd-ol-Qādir underverk er: En gang var det et bryllupstog som satt i en båt, men båten sank i elven Tigris sammen med hele bryllupstoget. Folk som drev og feiret for noen minutter siden satt nå og gråt og skrek av fortvilelse. Hvor kunne de finne trøst? Hvem skulle hjelpe dem i denne vanskens time?

De kom løpende til shaykh 'Abd-ol-Qādir og tryglet ham om å hjelpe dem. Han ba dem være tålmodige og sterke i denne vanskelige stunden. Men brudens mor var desperat, hun gråt: «De som har ordnet opp for flere når alt håp var ute, meg trøster De med at jeg skal være tålmodig? Hør på meg, ellers så kommer jeg til å dø her på stedet, tiggende!» «Hva kan 'Abd-ol-Qādir gi noen, han som selv er avhengig av Den alt avhenger av!» sa shaykh 'Abd-ol-Qādir ydmykt og prøvde å trøste den utrøstelige moren. Alle som var til stede, begynte også å gråte av å se en mors kjærlighet til sitt barn. Moren fortsatte: «Han hører på Dem mer enn alle, for Guds skyld be for min datters og svigersønns liv.»

Shaykh 'Abd-ol-Qādir senket blikket sitt en stund og funderte dypt, så reiste han seg og gikk til elven sammen med brudens mor og hennes familie der brudeparet hadde druknet. «Å, Gud! Disse menneskene vet at jeg har en viss tilknytning til Ditt hellige Vesen. Derfor i denne tilknytningens navn, løs Du Dine menneskers vanske!» Etter å ha gått i forbønn for den gråtende moren, tok shaykh 'Abd-ol-Qādir en håndfull vann fra elven og sa til den: «Å, du Tigris! Bli du inntørket med Guds befaling og gi de reisende vei i trygghet!»

Elven spaltet seg i to, og det stedet der bryllupstoget hadde druknet, ble helt tørt, tilskuerne så at alle i vannet var helt trygge og levende.^{II}

^I Allāh ke safir, s. 234–235.

^{II} Allāh ke safir, s. 235–236.

Tre helgener

Hendelsen er blitt berettet av så mange ærlige og pålitelige berettere at selv den dag i dag er beretningen verdenskjent.

En gang satt shaykh 'Abd-ol-Qādir på prekestolen sin og talte, temaet var profeten Mohammads صلى الله عليه وسلم liv. En kristen skriftlærd kom og satte seg i forsamlingen. Etter at prekenen var over, sa den kristne skriftlærde til shaykh 'Abd-ol-Qādir: «Jesus har høyere rang enn muslimenes profet!» Det ble krevd bevis av ham for det han hevdet. Den kristne skriftlærde sa: «Jesus oppvekket de døde, mens muslimenes profet ikke pleide å gjøre det.» Shaykh 'Abd-ol-Qādir prøvde å forklare ham: «Gud tildelte alle sine profeter mirakler, men du må vite at mirakler er ikke forrangens (høyere rangens) grunnlag. Profeten Mohammad صلى الله عليه وسلم var profetskapets tilendebringer og Gud fullbrakte Sin utvalgte levemåte (for menneskene) ved Sitt siste sendebud صلى الله عليه وسلم. Nå er de troende som bekjenner profeten Mohammads صلى الله عليه وسلم profetskap.»

Men den kristne skriftlærde ga seg ikke og fortsatte med sitt og påstod det han hevdet. Shaykh 'Abd-ol-Qādir sa til ham: «Har du en slektning som er begravd i Bagdad?» Han svarte: «Ja, min far er fra denne byen og han ligger begravd her.» «Vis meg din fars grav!» sa shaykh 'Abd-ol-Qādir. Den kristne skriftlærde tok ham med til den gravlunden der faren hans var gravlagt. «Ønsker du å snakke med din far?» ble han spurt. «Hvordan er det mulig?» spurte han forundret. Shaykh 'Abd-ol-Qādir pekte på hans fars grav og sa: «Reis deg med Guds befaling!» Graven åpnet seg og han så faren sette seg opp levende i liksvøpet sitt. «Spør om det du ønsker å spørre om fra din far!» sa shaykh 'Abd-ol-Qādir. Den kristne skriftlærde var helt målløs og visste ikke hva han skulle si eller spørre om.

Shaykh 'Abd-ol-Qādir pekte på graven på nytt og den lukket seg, men den kristne skriftlærde brukte en lang stund på å komme seg. Da ble det sagt til ham: «Profeten Jesu عليه السلام overlegenhet er den at han var Guds soleklare tegn og var et sant sendebud og han var ren for alle de beskyldningene som dere har laget til en del av trosoverbevisningen deres! Å bekjenne profeten Jesu عليه السلام profetskap er en del av vår tro. Men når det gjelder å gjenoppvekke de døde, så vit at selv profeten Mohammads صلى الله عليه وسلم slaver klarer å utrette det med Guds

tillatelse.»^I

Bortgangen

På dødsleiet ba sønnen shaykh 'Abd-ol-Wahhāb om noen siste ord fra sin far, det ble sagt følgende til ham: «Frykt alltid Gud og frykt ingen utenom Ham og sett ikke ditt håp til noen andre enn Ham og overgi alle dine behov til Herren. Sett din lit kun til Ham, og hva du enn ber om, be fra Ham. Omfavn troen på Guds Enhet fordi alle lærde er enige om den. Når hjertet blir ett med Gud, da forsømmer det intet, og ingenting går ut av det.»^{II}

Sønnen shaykh 'Abd-ol-Jabbār spurte sin far på dødsleiet om han hadde vondt noen steder og han fikk et svar som beskriver det som er en *ṣōfis* mening med livet: «Alle mine kroppsdelar gir meg smerter, men mitt hjerte har ingen smerte og det er tilfreds med sin Herre!»^{III}

Hans siste ord var: «Jeg søker vern hos Gud, og det finnes ingen tilbedelsesverdige utenom Ham! Han er hellig og høyerestående, den Levende, Han som aldri vil dø. Hellig er Han som synliggjorde makt med Sin allmakt og viste Sin overmakt over menneskene ved å la dem smake døden. Ingen er tilbedelsesverdige unntatt Gud, Mohammad صلى الله عليه وسلم er Hans sendebud!»^{IV}

Shaykh 'Abd-ol-Qādir døde i en alder av nitti år (åttiåtte år ifølge den kristne tidsregningen) og ble gravlagt i Bagdad.

Poeten Mohammad Bakhsh feiret shaykh 'Abd-ol-Qādir al-Gīlāni ved å si dette verset:

«Hvor fortreffelig, du øverste helgen, kongen av konger, mester i begge verdener!

Erkehjelperen er de åndelige veiledernes veileder og av dem Herren elsker!»^V

^I Allāh ke safīr, s. 237–238.

^{II} Allāh ke safīr, s. 238.

^{III} Allāh ke safīr, s. 239.

^{IV} Allāh ke safīr, s. 239.

^V Seyf-ol-molök.

Litteraturliste

Al-Hojjwīri, ‘Ali bin ‘Osmān.

1. Kashf-ol-maḥjōb (forord av Mohammad Karam Shāh al-Azhari).

Lahore, Pakistan: Zia-ul-Quran Publications, 2001.

2. *Kashf-ol-maḥjōb.

Lahore, Pakistan: Maktaba zāwiya, 1975.

Bakhsh, Mohammad.

3. Seyf-ol-molōk.

*Full versjon: www.apnaorg.com

Ḥasan at-Taunki, Walī.

4. Taḥkirah auliyā’ Pāk & Hind.

Lahore, Pakistan: Idarah islamiyāt, 1999.

Ibno Abo Bakr, Ibrāhīm (Farīd-od-dīn ‘Aṭṭār).

5. Taḥkirat-ol-auliyā’.

Lahore, Pakistan: SH. Muhammad Ashraf Publishers, 1993.

Khān, Āṣif.

6. Allāh ke safīr.

Karachi, Pakistan: Akhbare Jahān Publications, 2003.

7. Allāh ke walī kaun?

New Delhi, India: Farid book depot (pvt.) Ltd, 2003.

